

# ◆ ST. OLAV ◆

Nr.  
37—38

Oslo, 8 oktober 1942

54. årg.

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 99347. — «St. Olavs» ekspedisjon og forlag, Akersveien 5 I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHOLD: Ave Maria. — Preken ved St. Elisabethsøstrenes jubileum. — † Lars Eskeland. En liten blomst på hans grav. — Et vitnesbyrd om Lars Eskeland. — Misjonssøndag. — Søndag 18. oktober. — Runer på kirkeveggen. — Fru Anna Bonnevie og frk. Maria Müller 40 år i St. Olavs kirkekor. — Bokanmeldelse. — Herhjemme.

## Ave Maria - til festen for Maria moderverdighet 11. oktbr.

*Varlig du vandret på jorden,  
enkel og taus.*

*Men i ditt ydmyke hjerte  
levet hvert sannhetens ord  
og ga hverdagen liv.*

*Om din person  
lå det en fromhetens ynnde,  
høghet og lys.*

*Hvordan er vi?*

*Stille vi senker vårt blikk,  
bøyer vårt kne og vår nakke  
og tier en stund.*

*Stolthet og tross,  
hardhet vi finner der inne  
hvor vi har lovet  
at kjærlighets vekster skal gro.*

*Men vi vil frelses!*

*Maria, å, be for oss, du,  
at vi må fange dem inn  
alle de flyktige tanker  
for de blir ord,  
skille ut slagg,  
rense med flid  
til det rene metall blir igjen,  
kjærlighets gull!*

*Farlig er ferden, Maria, på vår besmittede jord!*

*Rens ved ditt lysende forbilde tanker og ord  
som i affekt vilde rase med djevelens ånd!*

*Å, la dem bindes, Maria, med kjærlighets bånd!*

*Hjelp våre hjerter og viljer å be til din sønn,  
sammen med deg kommer ydmykhets kraft i vår bonn:*

*Alt som er rent, som er ærlig og tappert, vi vil!*

*Alt som har utspring i Deg, som er gnist av Din ild!*

*La oss få del i det levende livs symfoni!*

*Gævmild er Du, Herre, hjelp oss at vi kan få gi!*

*Alt til Din ære! Intet vi har av oss selv!*

*Avhengig er vi av Deg, til vårt evige held!*

*Barnlige kommer vi til Deg ved Jomfruens hånd!*

*Hør oss i Nåde, se til vår brennende ånd!*

*Moderlig bøyer du deg over barnet, Maria,*

*signende mildt i ditt hjerte dets famlende bonn!*

*Hellig forståelse gir du dets tanker og ønske,*

*legger så kjærlig dets sinnelag fram for Guds Sønn!*

*Ave Maria!*

*Inger Louise Abrahamsen.*

# Preken ved St. Elisabethsøstrenes jubileum

## holdt av biskop Mangers 27.-9.-1942.

*Kristi kjærlighet driver oss.  
2. Kor. 2, 14*

Kjære søstre, høgtelskede i Herren.

Den hellige kirkelærer Bonaventura forteller at ved den hellige Elisabeths jordeferd samlet utallige fugler seg på kirkens tak og sang de skjønneste og søteste melodier og forkynte slik for all verden den dødes hellighet og fortjenester. Og i dag er utallige mennesker samlet omkring de 500 ordenshus, som er utgangspunktet for St. Elisabethsøstrenes virke, for å synge Guds lov, hylde de første grå søstre, som på nytt virkeliggjorde den hellige Elisabeths liv og gjerning, og minnes det heltemodige arbeid som de i dag for hundre år siden begynte i kjærlighetens tjeneste.

Det er en særlig glede for meg, kjære søstre, å kunne feire dette jubileum med dere her i provinsialhuset for Norge, dette kjære Norge, hvor grå søstre i over seksti år har utført et overmåte velsignelsesrikt arbeid under særlig tunge forhold. Ja, vi gleder oss alle med dere og takker Gud sammen med dere for alt det han gjennom deres kongregasjon har gjort for oss og vår Kirke.

### I.

I middelalderens legender og fortellinger males de ofte de vidunderligste bilder av heltemodige kvinner, som bare hører heime i fantasiverdenen og som dessverre aldri har levd, men som en skulde ønske var virkelighet. Og Gud være lovet, det finnes også i virkeligheten heltinner, som står lyslevende i verdens og i Kirkens historie og som er håndgripelige idealer og forbilder for sine medmennesker, kvinner som, drevet av Kristi kjærlighet, har tatt seg hans ord: «kom og følg meg», til hjerte og har gått i hans fotefar, ofte blodige fotefar, og har vært tro mot ham og mot sitt kall helt til døden.

Slike heltinner var de fire unge damer som den 27. september 1842 flyttet sammen i et beskjedent hus de hadde leid i Neisse i Schlesien. Deres mål var å gå i Frelserens fotefar: gå omkring og gjøre godt mot de fattige og syke uten vederlag. Det de trengte til livets opphold vilde de tjene ved sine henders arbeid.

Grunnsteinen til en ny ordenskongregasjon, de

grå søstre av den hellige Elisabeth, var lagt. Men bygningen måtte reises og det gikk ikke uten store menneskelig talt uovervinnelige vanskeligheter. I førstningen var det bare en liten «forening for den frivillige sykepleie», som snart fikk befolkningens udelte tillit på grunn av det oppofrende og uegenlyttige arbeid den gjorde mot de syke og fattige. I noen år blomstret den frodig, og det så ut til at ingen mer kunde stanse dens vekst og framgang.

Men smerte og lidelse står alltid som et guddommeliggjort kjennetegn ved begynnelsen av en stor oppgave eller et stort verk. De sto også ved de grå søstres vugge. Da foreningen for den frivillige sykepleie snart fikk stor tilslutning, gjaldt det å gi medlemmene den fornødne religiøse utdannelse så de kunde forme en ordenskongregasjon. Og det var nettopp dette som nesten hadde gitt dødsstøtet til denne oppblomstrende forening. Istedenfor å bygge ordenslivet opp innenfra, det vil si, ut fra foreningens egen ånd og oppgave, fant deres geistlige ledere — ved et uforklarlig misgrep — på å sende de grå søstre til novisiatet i en annen kongregasjon, og da satte alle jordiske krefter seg i bevegelse for å smelte sammen foreningen for den frivillige sykepleie med denne kongregasjon. Ja, en tid så det ut til at alt var tapt og at de grå søstres verk var helt oppgitt. Det ble rikkert ved selve grunnsteinen.

Men det viste seg at den lå fast og ikke lot seg rikke. Den var lagt av Gud selv, og Guds verk står så mye menneskene enn forsøker å rikke ved det eller ødelegge det. De grå søstre så snart at de ikke kunde være med på å gå opp i en annen kongregasjon og, tilskyndet av den Hellige Ånd, forlot de den og begynte igjen å bygge på den grunnstein Gud hadde lagt gjennom dem. I 1850 valgte de et nytt navn: «St. Elisabeths forening for den ambulante sykepleie». Dermed tok de den hellige Elisabeth fra Thüringen, hvis navn er ensbetydende med karitas — med kjærlighet til de syke og fattige, som sitt forbilde og sin vernehelgen. Grunnmurene var no reist. Ni år seinere fikk foreningen den kirkelige approbasjon som ordenssamfunn, og dermed sto selve bygningen ferdig, så den kunde innta sin plass blant den lange herlige rekke av bygninger som vi kaller de religiøse ordener og kongregasjoner.

Bygningen sto ferdig. Men det vil ikke si at den ikke kunde utbygges videre, forskjønnes og forstørres. Nei, Tvertom. Den er siden stadig blitt skjønnere og større og er blitt til et underverk som er en ære og en pryd for Kirken og en velsignelse for hele menneskeheten, for dens medlemmer utfører no kjærlighetsarbeid fra Nordkapp til det sydlige Italia, fra Lille-Asia til Nordamerika.

## II.

I dag er det hundre år siden grunnsteinen ble lagt. Det vil også si hundre år av kjærlighetsarbeid blant den lidende menneskehet, så at denne minnedag også er et karitasjubileum, et jubileum for neste-kjærligheten. Den gang var det fire edle kvinner som viet seg helt til den store oppgave som Frelseren har begynt her på jorden: å gå omkring og gjøre godt mot alle. Og fra himmelen ser de no på de nesten 5000 som i dag fortsetter deres verk og som i denne stund er samlet til bønn og takk hele verden over.

Det er helt naturlig og selvfølgelig at vi spør oss: hvor ligger hemmeligheten til det heltemot og den selvoppofring som disse kvinner fra folket la for dagen for å kunne utføre så stort et verk? Jeg har alt antydnet det: den ligger i troskapen mot Jesus Kristus, den menneskeverdne Guds sønn, mot hans eksempel og hans lære. Jesus Kristus selv og han alene er kilden og opphavet til den tjenende og oppofrende kjærlighet til samfunnets ulykkelige. Frelseren har så å si identifisert seg med de syke og nødlidende, de sultne og forstøtte: han har levd og er død for å gjøre godt mot dem og han krever den samme kjærlighet mot dem som mot seg selv: «Hva dere gjør mot en av mine minste brødre, det har dere gjort mot meg selv». Og den ild som går ut fra Jesu frelserhjerne, fra Jesu kjærlighet, har siden de første kristne tider brent i utallige sjeler, og disse sjeler har sett det som sin oppgave å spre lys og varme omkring seg og om mulig tenne den ild i sine medmennesker. Og ilden har grepet om seg gjennom alle århundrer, i alle land og hos alle folkeslag, helt til våre dager. Gud alene vet hvor mange slike ildsjeler kristendommen har fostret og fostrer enno den dag i dag.

Denne ild brente også i de kvinner som grunnla St. Elisabethsøstrenes kongregasjon. Den indre grunn til deres sjelsstyrke og totale selvhengivelse er deres brennende kjærlighet til Frelseren, den korsfestede: Kristi kjærlighet driver dem. I de fattige og ulykkelige ser de Kristus. Av kjærlighet til ham utfører de med glede de tyngste og ofte motbydeligste tjenester mot de syke og dem som er forlatt og forstøtt av samfunnet. Tanken på Kristus og på hans kallen om å følge ham etter og gjøre som han har gjort er drivfjæren og midtpunktet for alle deres handlinger og hensikter, og i denne tanks tjeneste stiller de sin sterke viljekraft og sin personlighets makt og vinner litt etter litt alle hjerter. Så går de sin veg i strev og arbeid, i forsakelse og selvovervinning, rede til å utføre alle tjenester mot de lidende, idet de stadig lar seg lede av sin dype kjær-

lighet til Gud og av sin fullstendige hengivenhet til Kirken og dens hyrder.

Det er denne kjærlighet til Gud og hengivenhet til Kirken som forklarer hele deres liv. Det er Kristi kjærlighet som driver dem. For det må vi vite at en slik uegennyttig kjærlighet til de ulykkelige i samfunnet er absolutt umulig når den ikke har sitt utspring og sitt mål i Kristus, i Gud. Det er ikke selvfølgelig at vi skal elske alle mennesker og det er aldeles motbydelig å elske våre fiender og motstandere, vise dem velvilje og gjøre godt mot dem. Den universelle kjærlighet mot alle mennesker, venn eller fiende, landsmann eller fremmed, mot de syke og forlatte, har sin eneste grunn i Gud, i Kristus som har gjenkjøpt alle mennesker med sitt blod og befalt oss å elske dem alle som brødre og søstre, ja elske dem slik som vi må elske ham selv.

Der, i kjærligheten og troskapen mot Kristus, har vi altså grunnen til de grå søstres arbeids glede hos de ensomme, de syke og gamle, men også grunnen til at deres verk måtte kalle Guds velsignelse over seg og bli et underverk i Guds og menneskenes øyne. Kunde de handle annerledes? Nei. De har jo tatt den hellige Elisabeth som sitt eksempel og forbilde. Og det er nettopp denne brennende kjærlighet til Frelseren som kjennetegner Elisabeth fra Thüringen og som ga henne en overmenneskelig kraft og fylte hennes sjel med en ubeskrivelig glede og lykkefølelse blant de syke og nødlidende, slik at hennes ansikt strålte og hennes øyne lyste av en overnaturlig glans og skjønnhet. Under de motbydeligste tjenester hun gjorde mot de syke og pestbefengte sa hun ofte: «Herre, hvorledes kan jeg takke deg for den store nåde du gir meg å kunne ta meg av disse arme mennesker, som er dine kjæreste venner, pleie dem og gjøre alle slags tjenester mot dem!»

Høgtelskede i Herren, dette jubileum har et stort bud til oss alle. Og først og fremst dere, mine kjære søstre, vil jeg legge på hjerte de ord som kongregasjonens første generalforsenderinne, Maria Merkert, skrev til søstrene kort tid før hun døde: «La oss love Gud at vi vier våre svake krefter ene og alene til hans tjeneste og at vi alltid strever etter å få de dyder til å blomstre som våre hellige lofter pålegger oss og som ytrer seg i sann kjærlighet til Gud og til nesten, særlig i fred og endrektighet, i kjærlighetsfull omsorg mot de fattige og syke, i gjensidig tålmod og stadig større selvovervinning». Det er et herlig program. Vik aldri en fingerbredd fra det. Da er dere ekte døtre av den hellige Elisabeth og verdige arvtagere etter de første grå søstre.

Og vi alle må huske at kjærligheten er sannhetens og rettferdighetens seier. Vi ønsker og vi arbeider for at det sanne, det gode, det rettferdige skal seire. Men denne seier oppnås bare ved kjærlighet, ikke ved hat og hevntanker. Kristus har seiret over sine fiender i det han fra korset ba for dem. Og det må være Kristi kjærlighet som driver oss. Den må være drivfjæren for alle vår handlinger og hensikter.

Amen.

# Lars Eskeland.

## En liten blomst på hans grav.

Av msgr. dr. K. Kjelstrup.

En stor nordmann og en helstøpt katolsk kristen er vandret bort. Ja, hadde vi bare mange slike høgsinnede, offervillige nordmenn med hans lyse syn på livet og hans fjellfaste tro på Guds forsyns visdom, rettferd og godhet, da vilde det i mange henseender se bedre ut blant oss, især i hjemmsøkelsens tunge tider. Jo mer jeg lærte dette Lars Eskelands barnesinn å kjenne, jo bedre forsto jeg hans store og velsignelsesrike innflytelse over ungdommen, og jeg måtte uvilkårlig tenke på dikterens ord:

Kan du igjennom ditt  
strev og ditt kav  
bevare det barnlige sinn  
til det siste,  
da har du regnbuen over  
din grav,  
da har du glorien over  
din kiste.

Ja, det blir tomt etter deg, du store ungdomsleder og folkehøvding. Det blir tomt på Voss og i hele Norges land, tomt også på Island og Færøyane. For over alt er der menn og kvinner som lever på de lyse og rike minner fra de lykkelige ungdomsår på Voss Folkehøgskule. At Lars Eskeland var bindeleddet mellom disse gamle norske utbygder og moderlandet, det fikk jeg selv høve til å fastslå, da jeg gjestet Reykjavik og Torshavn.

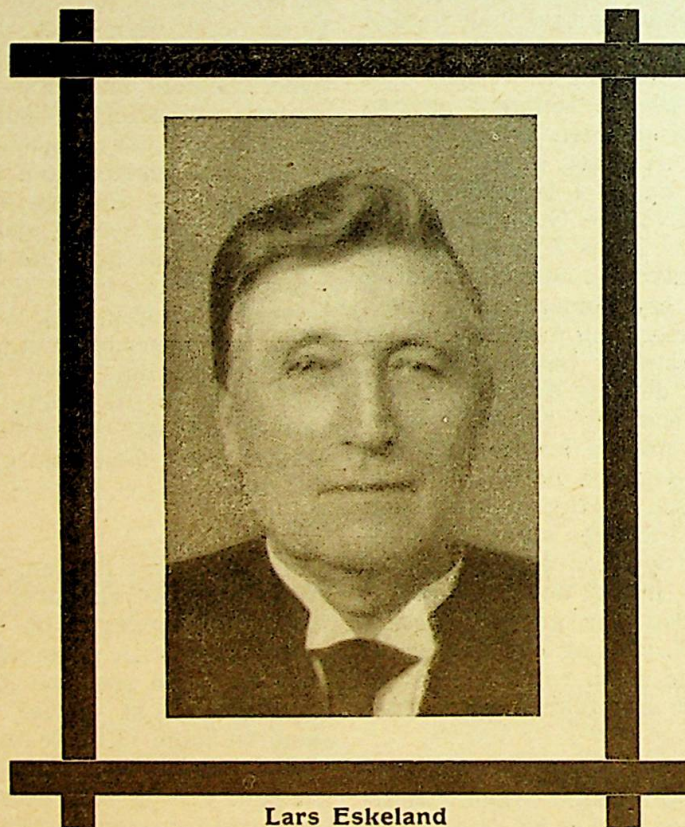
På Island måtte han dele æren med vår annen store katolske forfatter, men på Færøyane rådet Lars Eskeland grunnen som Norges største mann. Aldri glemmer jeg den hjertelige mottagelse jeg fikk der jeg hadde hilsener å overbringe fra Voss. Kongsbonden Joannes Paturson, folkehøgskulestyrer Simun a Skardi, dikteren Hans Djurhuus — alle talte de med begeistring om Lars Eskeland, og alle hadde de gjestet den navngjetne folkehøgskulen.

Når så en mann som Lars Eskeland tar steget over til Moderkirken, forstår nok en hver at det var resultatet av grundig gransking og samvittighetsfull overveielse. Eskeland var altfor dyp og ærlig til å la livets største og viktigste spørsmål ligge ubesvart. Heller ikke var han av dem som søker å føre seg selv og andre bak lyset og skjule sin makelighet under agnostisismens fraser. Han så med uro den store religiøse splittelse blant nutidens kristne og lengtet etter fast grunn under føttene, samtidig som han følte trangten til en kirke som med myndighet fra Gud kunde løse alle tvil og gi sjelen den næring den så hardt savnet i lutherdommen. Allerede i året 1908 skrev han så den lille boken «Fast Grun» — en sjels rop om hjelp for å

nå fram til full klarhet om Guds vilje til salighet. Jeg fikk den gang boken tilsendt i min egenskap av redaktør av «St. Olav». Lite ante jeg da at jeg 17 år seinere skulde oppta Eskeland og hans hustru i Moderkirkens skjød.

Det var — som Eskeland seinere fortalte i et foredrag om hvorfor han ble katolikk — lengselen etter syndsforlatelse som omsider brakte ham til å sette seg i forbindelse med en katolsk prest og lære Moderkirken nærmere å kjenne. Han forsto jo hvor store fordommene mot våre fedres gamle Kirke er her i Norden. Han hadde gang på gang sett hvorledes

man misforsto og forvengte dens lære. Hvem vet om ikke dette verdens eldste og største kirkesamfunn kan skjenke hjertet fred, lægedom for sjelen og det klare, avgjørende og bestemte svar på de spørsmål som en sannhetssøkende sjel må ha klarhet over? For de svar han hadde fått av ledende menn i reformasjonssamfunnene var høgst utilfredsstillende — ikke minst når spørsmålet gjelder det apostoliske embete og syndsforlatelsen gjennom det



Lars Eskeland

i dets egenskap av «forlikelsens tjeneste som skal forlike synderne med Gud» (for å bruke St. Paulus's uttrykk).

Så henvendte da Lars Eskeland seg til meg for å få den undervisning i Moderkirkens tro og lære som han følte han trengte. Det måtte jo skje pr. korrespondanse, da han bodde på Voss og jeg på Hamar. Og hustruen, den edle, fromme Marta Eskeland, fulgte i sin manns fotefar. Ja, det var en stor og gripende lykkens dag på Voss Folkehøgskule, da begge ektefellene avla Moderkirkens trosbekjennelse. Marta Eskeland lå da farlig syk. Dagen etter feiret jeg den nye Pakts hellige offerhandling i sykerommet, og begge mottok for første gang livets hellige brød, strålende av lykke og med hjertet fullt av takk til Gud.

Den fanatiske forfølgelse av Lars Eskeland som no brøt løs er noe av det uhyggeligste jeg har opplevet — et dystert blad i opplysningens og trosfrihetens historie i vårt land. Men Eskeland bar det stille og ydmykt. Det merker man på mange måter i den store litterære produksjon han no viet sin tid til. For Eskeland var også en dikter av Guds nåde, og hans skrifter har enda en stor gjerning å gjøre. Men vi hans gjenlevende venner vil be for denne ydmyke, trofaste sønn av våre fedres gamle Kirke, at Gud Herren snart må glede hans sjel i de evige boliger, og at Han må skjenke vårt land mange så edle, trofaste sønner som Lars Eskeland. Gud signe hans minne.

K. Kjelstrup.

## Et vitnesbyrd om Lars Eskeland.

En av Lars Eskelands gamle elever gir ham følgende skjønn vitnesbyrd:

«Det var rike, herlege stunder når me sat kring årelden um kvelden og husbonden vår, Lars Eskeland, tala og fortalde, da gløynde me både tid og time, mang ein gong.

Når det me høyrde tok oss so sterkt, var det fyrst og framst for di at han som bar det fram, var ein heilrend, sterk personlegdom, med makt og mynja. Og han åtte ei forteljekunst som var makelaus — ikkje ei forteljekunst som hadde noko med tilgjersla eller skodespelarfakter å gjera — nei, det var ei kunst, ei tryllemakt, som var der, utan at han sjølv tenkte på det, eller visste um det. Han tala alltid roleg og tenksamt, og svært tydeleg, so det var lett å høyra og godt å fylgje med. Tale røysti hans var uvanleg ven og varm og rik på toneskifte, og han levde so heilt med i det han bar fram, at augo og andletsdrag skifte etter innhaldet i talen. Soleis kunde han skifte frå det djupaste alvor til den mest leikande skjemt — frå den heieste harm til den mjukaste, varmaste medkjensla — då banke hjarta

gjenom kvart ord. Han kunde tolka vår elsk og vår harm og våre voner som ingen annan, og hug og hjarto opna seg som blomar for soli — då fall sædet han sådde i grornæm jord.

Det var dyre stunder som fekk verd for heile livet. Sume tider tok det oss so sterkt at heile elevflokket kunde gå frå foredragssalen og ned i matsalen utan å mæla eit ord — og etterpå gjekk kvar heim til seg og alt gjekk so stillsleg for seg som det skulde vore i kyrkja. Ei kveld etter ein slik gripande time i storesalen kjem det ein gut frå Nordland burt til meg med tårar i augo — og so kjem det mest som ein sukk: «Å, um me hadde havt ein slik mann som Eskeland i Nordland, det ville runne ein ny dag der nord.»

# Misjonssøndagen.

I det pavelige Propagandakollegium i Rom henger en rekke bilder av unge prester med den korte, men virkningsfulle innskrift: «Missi ad fidem propagandam» — sendt ut for å utbre troen. Disse lakoniske ord dekker ikke alene over år av ofre, arbeid og studier fra disse unge menns side, men også over en stor økonomisk innsats fra den institusjons side som år etter år utsender en slik lang rekke av unge prester i følge Frelserens påbud: «Euntes docete» — gå ut og lær!

For å verne om de unge prestekalls helse som er av største betydning i studieårene, har Propagandakongregasjonen sikret seg en av de vakreste og sanitært beste grunner i Rom og har der reist et mektig kompleks av stor arkitektonisk virkning, utstyrt med alle moderne anlegg. Om kollegiet strekker det seg en vidunderlig vakker park med palmer og pinjer og oliventrær med skyggefulle alleer og store sportsplasser. Det indre av kollegiet er holdt i lyse, vennlige farger — enten det så gjelder de store luftige saler eller de rommelige og smakfulle elevværelser. En atmosfære av gjennomført hygiene hviler over alt og et mer ideelt oppholdssted for de unge prestestuderende og en bedre ramme om deres studier kan ikke tenkes. Og som dette kollegiebygg er utstyrt er også universitetet som hører til det: et stort, moderne og monumentalt hus med lyse og luftige forelesningssaler, store, brede korridorer og praktiske laboratorier med en rikdom av vitenskapelige verker og nyttige håndbøker.

Det er selvsagt at alt dette er ikke blitt til uten store utgifter. Millioner og atter millioner har Propagandakongregasjonen ofret for å kunne oppdra og undervise de unge presteemner fra alle verdens land under så gode vilkår som mulig. Det er trosfeller fra hele jordens krets som har vært med på å skape og opprettholde dette mektige verk, hvis daglige drift sluker store summer. Flere hundre teologer fra praktisk talt alle land mottar her i 6—8 år hele sitt underhold aldeles gratis, da de enkelte misjonsland stort sett er for fattige til å kunne bekoste den. Det er ikke vanskelig å forstå hva dette må koste

Propogandakongregasjonen å skulle skaffe mat og klær og alt annet fornødent til så mange. Hertil kommer professorlønningene, studieøkene, lys, varme, reise- og administrasjonsutgiftene. Alt dette skaper et budgett på flere millioner årlig, og dette kan bare skje ved gaver og ofre fra katolikker over hele verden. Disse gaver, disse ofre har enno aldri sviktet, fordi alle har forstått den alt overveiende betydning Propogandakollegiet i Rom har. Det var avdøde kardinal van Rossum som kalte det meget betegnende: «Il cuore palpitante delle Missioni» = misjonenes bankende hjerte.

Men over hele jorden er tidene no så vanskelige og krevende som vel aldri før — så meget svikter no fordi e v n e n til å gi mangler og fordi det legges så meget beslag på de gode viljer fra så mange forskjellige sider. Så mange vegeer er også stengt no ad hvilke ofre før kunde nå fram. Men verket står og skal og må føres videre — derfor kaller misjons-søndagen i år på vår offervilje så inntrengende og manende som neppe før. La den ikke kalle forgjeves — vi må alle gi vårt bidrag til den institusjon og det kollegium som arbeider ene og alene på å virkelig-gjøre Kristi avskjedsord til disiplene — de ord der som motto står over inngangsportalen til Propogandakollegiet:

Euntes docete omnes gentes = gå ut og lær alle folk!

## Søndag 18. oktober

mottar en av de norske prestestudenter ved Propogandakollegiet, Ivar Hansteen-Knudsen, subdiakonavgislen ved kardinalprefekt Fumasoni-Biondis hånd. Det er en såre gledelig etterretning å kunne bringe i forbindelse med påminnelsen om misjons-søndagen — la oss alle takke Gud for at han atter har skjenket en nordmann prestekallet ved å ofre mer enn vi egentlig hadde tenkt i kollekten den dag.

I et brev som nettopp er ankommet til «St. Olav»s redaktør skriver den unge vordende prest bl. a.:

«Jeg går til den hellige handling med sikker tro på mitt kall og med urokkelig tillit til hjelpen fra oven ..... Si til våre unge venner at jeg regner meget med deres forbønn i denne tiden. De unge får ta sin del av ansvaret med meg! Jeg gikk ikke inn for å bli prest fordi jeg følte meg bedre enn andre unge eller fordi jeg trodde meg selv mer skikket og sånn. Nei, jeg tok fatt på oppgaven fordi jeg følte det var en plikt foruten at det var et kall. En plikt overfor Kirken og overfor den nye generasjon. Noen av oss unge måtte ta mot dette kallet og følge det. Men da må de unge også trekke litt av lasset med meg og støtte opp med sin forbønn. For det er over manns evne å klare det helt selv .....»

## Runer på kirkeveggen.

Heldigvis gjør menneskene ikke alltid hva det blir sagt dem. Til og med vitenskapen nyter godt av det. Som eksempel kan man ta at siden folk lærte å skrive har de sannsynligvis fått høre at det ikke er pent å skrive på murer og vegger, men heldigvis har ikke alle vært like lydhe. Så menn på selveste kirkedøren, på stolper og vegger har de rablet ned sine bemerkninger i runeskrift. Furuveden, som er forholdsvis bløt, gjorde det svært lett og noen inskripsjoner synes å være laget med bare neglen. Disse runer fra det 12.—14. århundre er for oss av stor verdi og er enestående på sitt område. Hverken Sverige med sine prektige runesteiner eller Danmark har make å vise fram. Alle disse runeinnskrifter gir oss ikke så få opplysninger om den tids mennesker, hva de tenkte eller interesserte seg for. Kirkeinnskriftene forteller naturligvis mere enn de andre om kirken og alt som henger sammen med det emne. Det rikeste stavkirke-distrikt i vårt land er Sogn og her finner vi en hel rekke slike runer. Urnes har hele 23 innskrifter, Borgund 16, Lom som hører med til denne gruppe 5, dessuten 3 tjæremalte osv.

Om messeliturgen minner en inskripsjon i Kaupanger kirke. Den gjentar de første ord i Credo: «Jeg tror på Gud (Fader).» En amulett fra Borgund har de kjente ord fra langfredag-liturgien: «Agius Athanatos eielison.»

Flere ganger blir en eller annen festdag i kirkeåret nevnt. Det var jo før den tid da våre uhyggelig prosaiske kalendere kom i bruk. Midtsommers var det da vår venn fra Kaupanger satt her og ristet sine runer, for etter de anførte ord føyer han strakt til: «Jonsmessedag er det no.» Vi ser ham likesom sitte den lyse sommerkveld og nyte godværet og det strålende syn over Amlebukten. Eller var det kanskje de første ord i dagens festpreken? I Hoperstad har en annen vært på ferde. Han skriver sitt navn ikke som tidsfordriv, men fletter det inn i en bønn: «No er det palmesøndags aften. Herre hjelp den mann som ristet disse runer.» Det samme gjorde en viss Klemet i Borgund: «Klemet ristet disse runer den søndag som er nærmest etter jul. Gud bevare ham og den hellige Møy.» Olsok høgtid møter vi i samme kirke: «Tore ristet disse runer den Olavsmesseaften da han fór her forbi.» Borgund ligger ved en av de store alfarveger hvor alle slags folk fór forbi, bra folk og andre som ikke nettopp var mors beste barn, om hverandre. De aller fleste er nok en stund gått inn i kirken. Den var jo så vakker og hvem kunde si når de igjen fikk anledning til det. Noen av de langvegfarende har etterlatt seg et minne. En av dem skrev på veggen: «Gud understøtte hver den som understøtter meg til utferd.» Var det en pilgrim på veg til St. Jakobs grav i Compostella eller St. Mikael's helligdom ved Monte Gargano? Eller ..... dessverre sier han ikke noe om det. Vår gode Tore som satt her og brukte hviletiden til å forevige sitt navn må ha opplevd litt av hvert i sitt liv. Med et lite sukk legger han til: «Både gjorde nornene vel og ilde; stor møy skapte de meg.»

Enkelte navn uten videre kommentar forekommer naturligvis hyppigst. Om Gaute eller Åsgrimr og «Arnfinn

som ristet meg» og andre vet vi ikke mere enn at de har vært der.

Men en kan dog spørre om disse mennesker har vært like tankeløse som folk i vår tid som foreviger sitt navn samt telefonnummer på alle tenkelige og utenkelige steder. Det er neppe trolig. Når en husker hvor høyt gudshuset den gang sto i ære er det ikke usannsynlig at de har lagt en dypere mening i det. Muligens har de tenkt seg at det vilde bringe dem velsignelse, når deres navn sto her i kirken og minnet Vår Herre, så å si, om deres eksistens. I Urnes treffer vi for første gang navnet Magnus. Det er ikke noe tilfeldig at det hender nettopp i Sogn. Den hl. Magnus jarl på Orknøyane ble drept i 1115 og senere skrinlagt i den herlige katedral til hans ære i Kirkevåg. Det har alltid vært livlig forbindelse mellom Vest-Norge og øyane i Norskehavet. Påfallende f. eks. er den store likhet i detaljer mellom den vakre Dale kirke dypt inne i Lusterfjorden og Magnuskatedralen. Kanskje har en hentet byggmestre derifra. Marias fagre navn mangler selvfølgelig ikke. I Dale kirke, Urnes og Borgund blir hun påkalt i korte bønnen, som fromme folk har risset inn. I Fortun kirke (flyttet til Bergen) står ave-bønnen på latin: «Ave Maria gracia plena dominus tecum benedicta tu in mulie.» Hopperstad skjuler en annen vakker liten bønn. «Gud min og den hellige møy Maria.»

At våre katolske forfedre ba for sine avdøde er noe som vi ikke særskilt trenger å framheve. Det er helt selvfølgelig. Ikke så få av kirkerunene inneslutter en bønn for de arme sjeler. I Hopperstad: «Gud Herren hjelpe Ketils sjel.» Fra den nedrevne kirke i Stedje stammer denne vakre bønn: «Denne stav ga Sigrød på Kvåle for Andors sjel og for seg til miskunn.» På svalgangsstolpen i Urnes: «Den hellige Herre (holde) hånd over Brynjolv's ånd. Det være sant (Amen).» På søndre korveggen i Borgund: «Gud ta imot deres begge sjel.» Runene på svalgangen her førte til at man for noen år siden oppdaget en kirkegård for udøpte barn like under selve kirken. De stakkars små kunde ikke bli bisatt i viet jord. Her under kirkeveggen sov de likevel trygt. Inskripsjonene over stedet er en bønn om Guds miskunn for de små sjeler som ikke fikk oppleve den lykke, ved dåpen å bli arvinger til himmelen. Vår tid som tar det så fryktelig lett med disse unge liv, står langt tilbake i kultur for disse kristne generasjoner som enno skrev med runer.

Foruten disse tilfeldige runeinnskrifter finnes det enno en rekke mere «offisielle» på kirkelige bruksgjenstander, så som klokker (10 ganger), på krusifiks, relikvieskrin, røkelseskar, momstranser, døpefonter osv. De sier alle på sin måte hva en ukjent har risset i Rødven kirke, Romsdalen: «til guths uil ek, dvs. til Gud vil jeg.»

Mere om dette emne finner en hos prof. Magnus Olson i Nordisk kultur bd. VI og Norske bygder bd. IV, hvor jeg har hentet disse opplysninger.

G. G.

## Bokanmeldelse.

Johannes Jørgensen: «Den hellige Frans av Assisi.» (Gyldendal.)

Midt i vår jerntid har professor Johannes Jørgensen utsendt fjerde utgave av sin kjente og i inn- og utlandet like skattede bok om den hellige Frans av Assisi. Og den aldrende, kloke og vitale dikter har forsynt denne siste utgave med følgende gripende forord:

«Det fortelles i *Fioretti* at det en gang var utbrutt en stor strid mellom borgerne i staden Siena og at «allerede var to menn døde i denne feide». Da kom den hellige Frans vandrende fra Assisi. Og han sto opp på trappen foran domkirken og talte til de kjempende og «beveget dem alle til fred og stor enighet og samdrektighet» ...

«Allerede var to menn døde» — det er i våre dages store strid 2 millioner døde. Og bare i en bok lyder Frans av Assisis stemme.»

Ja, ganske visst: «bare i en bok» — men i en bok som har formådd å inkarnere så meget av sitt emnes ånd at den ikke er så helt «bare» — Professor Jørgensen har intuisjonsmessig levd seg inn i sitt stoff, støttet av å kunne bo og vandre på de samme steder som den hellige Frans, og hvor mange århundrer det så enn ligger mellom «il poverello» og hans danske biograf, har de likevel funnet hverandre på lidelsens tunge men lutrende veg, og «sorgens gave» har for dem begge vært impulsen fram til den dikteriske inspirasjon. For ene den som til bunns kjenner mørket og har stridt seg gjennom det, vet hva lyset er og kan lovprise det som Frans har gjort i sin udødelige solsang — og ene den som vet om tvilens og vantroens mørke grep om en menneskesjel, har kunnet forstå og skildre de store trosfylte helgenskikkelser: en Frans, en Birgitta, en Catharina av Siena, slik som Johannes Jørgensen har gjort det. Og mens verden er virvlet inn i en kamp, ikke alene nasjoner mot nasjoner, men ideologier mot ideologier — et oppgjør mellom åndsmakter langt mer enn mellom menneskelig subjektivitet — toner den hellige Frans milde stemme atter fram og maner Guds barn til iallfall å bevare *sjelefreden*, til iallfall å bevare *troen* på medmenneskenes gode vilje selv om man strides om midlene, *håpet* om at en nådig Herre og Gud vil tilgi oss det onde vi må forvolde andre som vi tilgir dem det onde de forvolde oss, og *kjærligheten* til alle våre medmennesker, uansett om de regner seg for våre venner eller våre fiender. Når det ikke er fred *utadtil* i livet er det viktigst av alt å bevare den *indre fred*, og hvorledes det kan skje vet Frans av Assisi vegen til. Ikke minst er den leksjon gripende som han gir oss strevende og kavende barn av rasjoneringens og vareknapphetens og kødannelsens dager i å unngå de mange bekymringer for de jordiske fornødenheter og stole mer på Guds for-sorg enn vi no gjør.

Frans' stemme har en ganske bestemt misjon til oss, så selv om man tror å kjenne ham og hans liv er det vel verd å studere ham no. Bedre hjelpemiddel til dette enn Johannes Jørgensens bok får man ikke.

E. D.-V.

## Fru Anne Bonnevie og frk. Maria Müller

— 40 år i St. Olavs kirkekor. —

De fleste kirkegjengere tar det som en selvfølge at «koret» synger på alle årets søndager, og festdager med. Var stemmene litt få, og på grunn av det kanskje usikre også, så høres det: «I dag var det ikke stort med sangen», mens få menighetsmedlemmer hittil synes å ha funnet på denne tanke: «Kanskje kunde jeg personlig hjelpe til, ved å bli medlem av koret.»

Dess større er da også vår glede no to av korets medlemmer, fru Anna Bonnevie og frk. Maria Müller, i hele 40 år har viet sine krefter til å utføre Kirkens liturgiske sanger. Den som ikke fra litt nærmere hold har vært vitne til sangkorets ukentlige øvelser med ofte mange fravær, til korets strev og vansker, kan ikke fult ut forstå alt det som ligger bak disse 40 år av offervilje og kjærlighet for Kirken: offervilje både m. h. t. tålmodighet og tid og søndagstur og hva en har av andre interesser. Vi vil derfor nytte høve til på menighetens vegne å bringe en hjertelig takk til fru Bonnevie og frk. Müller, selv om vi heller overlater det til Vår Herre selv å lønne det som ble gjort og ydet til Hans ære.

Måtte mangt et yngre medlem i menigheten gjøre det disse har gjort i no 40 år, — noe som for øyeblikket er meget påkrevet — forat koret fortsatt vikelig kan yte sitt til å utføre de liturgiske sanger, til Guds ære og til oppbyggelse for de troende.

J. D.

## Hechjemme —

Oslo. St. Halvards menighet hadde i dagene 23., 24. og 25. sept. menighetsretrett ledet av fransiskanerpater Boers, og hele menigheten møtte tallrik fram til de tre retrett-aftener på sin sokneprests oppfordring. Også flere andre hadde funnet vegen til St. Halvards kirke de dager, slik at alle plasser var besatt, selv de mange ekstra sitteplasser som var anbrakt i kirken for anledningen. — Søndag morgen den 27. sept. var en stille messe med kort preken og menighetens felleskommunion. Atter var kirken helt full og vi gikk samlet til Herrens bord. — Pontifikalmessen kl. 10.30 ble en feststund av de sjeldne. Kirken var vakker pyntet med et veld av blomster og lys. Hs. høgærv. biskop J. Mangers leste messen assistert av pater Boers, pater G. de Paepe og sokneprest pater Notenboom. Pastor Hogenes fungerte som seremonimester. Da hs. høgærverdighet gjorde sitt inntog i kirken til tonene av *Ecce Sacerdos*, var det vel ingen som ikke følte festens høgtid. — I anledning sitt 100 års jubileum var St. Elisabethsøstrene fulltallig til stede og da biskopen stående foran alteret i hele sitt biskopelige skrud, med mitra og stav, begynte sin preken, var denne rettet som en hyldest til søstrene og deres kongregasjon. — Pontifikalandaften kl. 7 om aftenen var en avslutning på vår menighetsretrett med preken av pater Boers og menighetens innvielse til Jesu Hjerte. Til slutt sang vi stående «Store

Gud, vi lover Deg». — Etter andakten hadde St. Halvardslaget arrangert en tilstelning i foreningslokalet, og denne gang slo det tallrike frammøte alle rekorder for vårt lokales vedkommende. Der var vakker pyntet med blomster i alle høstens farger og med roser på bordene. Da St. Elisabethsøstrenes representanter med moder *Cosmasia* i spissen trådte inn i det overfylte lokale ble de mottatt med ovasjoner; det samme var tilfelle med biskopen og hans følge, og da rettlederen pater Boers ble oppdaget fikk han noen ekstra klappsalver. — Formannen i St. Halvardslaget åpnet med en velkomsttale og så sang vi St. Halvardssangen. Deretter kom en hel rekke talere: Formannen herr Wilfred Fiala hyllet søstrene og overrakte dem blomster, soknepresten talte for søstrene og deres innsats i menighetslivet, biskopen talte for St. Elisabethsøstrene og menigheten og St. Halvardslaget, hvoretter vi sang St. Elisabethsangen — og pater G. de Paepe som er rektor for søstrene holdt en takketale på søstrenes vegne. Seinere på aftenen talte soknepresten i St. Olav på vegne av sin menighet, og soknepresten i St. Halvard som var den siste av aftenens talere takket etter tur både rettlederen pater Boers, menighetens foreninger, St. Halvardslaget, våre menighetsmedlemmer og særlig sangkoret som hele dagen hadde ytet det usedvanlige på sitt område. Her fikk frk. Østenstad som sangkorets dirigent sin velfortjente ekstra takk. — Bevertingen i det overfylte lokale lykkedes bare p. g. a. gjestenes gode humør og velvillige holdning. — Den musikalske del av underholdningen besørget herrerne Christensen og Østbye med et pent utvalg for fiolin og piano, og de høstet takknemlig bifall. — Herr S. Brun Tønnessen fikk likeledes voldsom applaus for sine muntre småhistorier som ble framført med stor tungerapphet. — Vår store festdag sluttet med aftensalmen «Når dagens siste lysning dør» som hele forsamlingen sang unisont. *Eka.*

Tønsberg. Søndag 27. sept. har St. Elisabethsøstrene feiret sitt 100 års jubileum. Som vi har ventet det, ble også denne festdag helt igjennom vellykket. Den kirkelige høgtid fikk sitt festlige preg av levittmessen, som ble lest av vår sokneprest pastor Josef Heiss med pastor Duin og pater Thorn fra Oslo som diakon og subdiakon. I festpreken som vår kjære sokneprest holdt, ga han oss en levende skildring om den hl. Elisabeth hvori han bl. a. sa: «På St. Elisabeths liv ligger en vidunderlig glans, som bare kan stråles ut av slike heltemennesker som engang som lysskikkelser er gått hen over denne verden, og som no lysende som solens glans gjennom alle tider viser mennesket vegen oppad. En glans, et lys som tvang unge piker i hundrevis til å forlate alt som var dyrt og kjær for dem: foreldre, heim og fedreland; og som tvang dem å gå i hennes fotefar, å ta opp den arv som den hl. Elisabeth har etterlatt seg .....» — Under levittmessen oppførte vårt utmerkede sangkor, under herr professor Riedels ledelse: «Orgelsolo-messen» for soli, kor og orgel av W. A. Mozart. En prestasjon, som såvel sangerne og i særdeleshet herr professor Riedel har all ære av og fortjener alles takk. Som sopran-solistinne har frk. Randi Engevik ytet et meget stort bidrag til festen. Etter levittmessen oppførte sangkoret til alles glede sitt glansnummer: det store «Te Deum» av W. A. Mozart. Også dettes framførelse var enestående praktfull. — Også til levittandaften om ettermiddagen var kirken fullbesatt. Denne gang holdt pastor Duin fra Oslo en utmerket preken om klosterlivet. Deretter sang frk. Randi Engevik W. A. Mozart's vidunderlige «Quære superna», ledsaget av herr professor Riedel ved fiolin og av frk. Ingrid Eklund ved orglet. Med Fr. Schuberts «Tantum ergo» og sakramental velsignelse sluttet denne uforglemelige høgtidsdag i den meget vakker pyntede kirke. Enno en gang til takker vi alle dem hjertelig som har bidratt til denne festdag. *Fru G. J.*

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. Boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo.